

- **Lista činjenica No. 9**

Liječenje boli kod djece i adolescenata u palijativnoj skrbi

Potreba za palijativnom skrbi ljudi različite starosne dobi, uključujući djecu, prepoznata je 2014. godine kao integrirani dio univerzalne zdravstvene zaštite, čija se dostupnost mora povećati s obzirom na njegovu korist [1] i za koju se tvrdi da je osnovno ljudsko pravo [2]. Procjenjuje se da je globalno oko 21 milijun djece oboljelo od nezaraznih i zaraznih bolesti, kao što su HIV, MDR- i KSDR-tuberkuloza, a koji bi mogli imati koristi od palijativnog liječenja; 98% živi u zemljama sa niskim prosječnim primanjima [3]. Procjenjuje se da osam milijuna djece zahtijeva specijaliziranu palijativnu skrb [3]. Procijenjene stope prevalencije potreba za palijativnim zbrinjavanjem kod djece uzrasta od 0 do 19 godina kreću se od 20 na 10.000 djece u Velikoj Britaniji (zemlja sa visokim prihodima) do skoro 120 na 10.000 djece u Zimbabve-u (zemlja sa niskim prihodima) [3]. Čini se da prevalencija stanja sa invaliditetom raste paralelno sa povećanjem preživljavanja [4], a više stope su prisutne u siromašnim populacijama [5]. Palijativna skrb pokriva širok spektar bolesti među kojima nemaligne bolesti čine oko 80% slučajeva; većina stanja se razlikuje od onih koje se viđaju tijekom palijativne skrbi odraslih [3,4].

Karakteristike boli

© Autorsko pravo 2019 Međunarodno udruženje za proučavanje boli. Sva prava su zadržana.

IASP okuplja zajedno znanstvenike, kliničare, zdravstvene radnike i kreatore politike s ciljem poticanja i davanja podrške proučavanju boli i prijenosu znanja s ciljem liječenja boli diljem svijeta.

- Bol je prisutna kod većine stanja koja se liječe palijativno, javlja se u 50% ili više slučajeva kod oboljelih od malignih i nemalighnih bolesti [6,7,8,9,10,11]
- Bol je često praćena i povezana i sa drugim simptomima, uključujući umor i anksioznost kod djece sa malignim bolestima, intoleranciju hrane, poremećaj spavanja kod djece sa neurološkim bolestima; ovi simptomi zahtijevaju širi pristup uz osnovno analgetsko lijećenje [11,12,13].
- U sklopu palijativnog lijećenja djece, bolovi koji prate malignitet zahtijevaju brzu procjenu i titriranje terapije; za razliku od toga, djeca sa neurološkim bolestima često se liječe akutno i kronično mjesecima i godinama [10,11].
- Akutna bol koja prati pojedini dijagnostički ili terapijski zahvat česta je kod djece sa teškim bolestima i većinom se zbrinjava u sklopu palijativnog lijećenja djece.
- Nociceptivna bol je česta u sklopu malignih bolesti, dok se periferna ili centralna neuropatska bol javljaju značajno rjeđe.
- Bolovi kod djece sa HIV-om uključuju senzornu neuropatsku bol kao čestu komplikaciju bolesti i terapijskih intervencija [14].
- Centralna neuropatska bol i visceralna hiperalgezija su mogući uzroci kronične boli djece sa teškim oštećenjem centralnog nervnog sustava [15].

Procjena

- Etiologija boli u palijativnoj skrbi djece često je multifaktorijalna, individualna procjena je izuzetna važna; ponekad je neophodno uzeti podatke o djetetu i od njegovog skrbnika.
- Procjena boli kod djeteta mora biti interdisciplinarna, provedena od strane profesionalaca koji su specijalizirani za područje pedijatrije i da je u fokusu briga o djetetu unutar obitelji.
- Alati za procjenu boli su unidimenzionalni i čine manji dio multidimenzionalne procjene boli u sklopu palijativne skrbi djece.
- Nijedan alat za procjenu boli nije u potpunosti adekvatan za sve uzraste kao i za sve faze razvoja djeteta [16].
- Pouzdana i dobro validirana sredstva su dostupna za djecu svih uzrasta, od nedonoščadi, djece koja nisu u stanju komunicirati, pa sve do starijih adolescenata [16,17].

Zbrinjavanje

- Interdisciplinarni tim ima presudnu ulogu u individualiziranom pristupu liječenja boli djeteta i njegove obitelji koji integrira farmakološke i nefarmakološke metode liječenja.
- Nefarmakološke metode su dostupne za liječenje boli kod novorođenčadi [18].
- Dobra komunikacija je presudnog značaja, zajedno sa metodama u kojima se otvoreno razmatraju i aktivno zbrinjavaju zabrinutost ili nejasnoće bolesnika.
- Smjernice za procjenu i zbrinjavanje boli koje su primjenjive za potrebe palijativne skrbi djece postoje za: Akutna i proceduralna bol kod djece (Australijski i Novozelandski Koledž Anesteziologa, ANZCA) [17] Bol kod djece s malignom bolesti (Svetska Zdravstvena Organizacija) [19]. Djeca sa značajnim oštećenjem centralnog nervnog sustava (Američka Akademija Pedijatara) [20].
- Terapijske procedure moraju se često evaluirati i prilagođavati potrebama djeteta kako bi se postigla maksimalna analgezija.
- Tretman boli nije uvijek uniforman, te je neophodno tražiti savjet stručnjaka iz drugih područja i to kada osnovni pristupi nisu učinkoviti.

Medikacija

- Publicirane informacije o medikamentoznoj terapiji za potrebe palijativne skrbi djece uglavnom nedostaju ili su preuzete iz studija na zdravim odraslim osobama ili na odraslim osobama sa malignim bolestima.
- Ekstrapolacije rezultata odraslih osoba treba uzimati s oprezom, jer se djeca i odrasli razlikuju u anatomiji, fiziologiji i, još važnije, u njihovim kognitivnim reakcijama na bol i analgeziju; ove razlike su najizraženije u neonatalnom vremenskom razdoblju [18,21] i kod djece sa neurološkim bolestima [20].
- Opioidi čine osnovu terapije u sklopu palijativne skrbi djece, posebno kod djece sa malignim bolestima.
- Pristup lijekovima i dalje predstavlja značajnu zapreku širom svijeta, a posebno pristup opioidima [22,23] što ima negativan utjecaj na liječenje boli u sklopu palijativne skrbi kod djece [24].

LITERATURA

- [1]World Health Assembly, 67. Strengthening of palliative care as a component of comprehensive care throughout the life course. WHA67.19, 2014
- [2]Brennan F. Palliative care as an international human right. *J Pain Symptom Manage* 2007; 33(5):494-499
- [3]Connor SR, Downing J, Marston J. Estimating the global need for palliative care for children: A cross-sectional analysis. *J Pain Symptom Manage* 2017 Feb; 53(2):171-177. doi:10.1016/j.jpainsymman.2016.08.020. Epub 2016 Oct 17.
- [4]Fraser LK, Miller MM, Hain R, Norman P, Aldridge J, McKinney PA, Parslow RC. Rising national prevalence of life-limiting conditions in children in England. *Pediatrics* 2012 Apr; 129(4):e923-e929. doi:10.1542/peds.2011-2846. Epub 2011 Nov 29.
- [5]Norman P, Fraser L. Prevalence of life-limiting conditions in children and young people in England: Time trends by area type. *Health Place* 2014; 26:171-179. Doi:10.1016/j.healthplace.2014.01.002.
- [6]Feudtner C, Kang TI, Hexem KR, Friedrichsdorf SJ, Osenga K, Siden H, Frieber SE, Hays RM, Dussel V, Wolfe J. Pediatric palliative care patients: A prospective multicentre cohort study. *Pediatrics* 2011 Jun; 127(6):1-8. doi:10.1542/peds.2010-3225. Epub 2011 May 9.
- [7]Drake R, Frost JJ, Collins JJ. The symptoms of dying children. *J Pain Symptom Manage* 2003 Jul; 26(1):594-603.
- [8]Gaughan DM, Hughes MD, Seage GR, Selwyn PA, Carey VJ, Gortmaker SL, Oleske JM. The prevalence of pain in pediatric human immunodeficiency virus/acquired immunodeficiency syndrome as reported by participants in the Pediatric Late Outcomes Study (PACTG 219). *Pediatrics* 2002; 109(6):1144-52
- [9]Goldman A, Hewitt M, Collins GS, Childs M, Hain R, United Kingdom Children's Cancer Study Group/Paediatric Oncology Nurses' Forum Palliative Care Working Group. Symptoms in children/young people with progressive malignant disease: United Kingdom Children's Cancer Study Group/Paediatric Oncology Nurses Forum survey. *Paediatrics* 2006 Jun; 117(6):e1179-86
- [10]Friedrichsdorf SJ, Postier AC, Andrews GS, Hamre KE, Steele R, Siden H. Pain reporting and analgesia management in 270 children with a progressive neurologic, metabolic or chromosomally based condition with impairment of the central nervous system: cross-sectional, baseline results from an observational, longitudinal study. *J Pain Res.* 2017 Jul 31; 10:1841-1852. doi: 10.2147/JPR.S138153. eCollection 2017.
- [11]Steele R, Siden H, Cadell S, Davies B, Andrews G, Feichtinger L, Singh M. Charting the territory: symptoms and functional assessment in children with progressive, non-curable conditions. *Arch Dis Child.* 2014 Aug; 99(8):754-62. doi: 10.1136/archdischild-2013-305246. Epub 2014 May 15.
- [12]Rasmussen LA, Grégoire MC. Challenging neurological symptoms in paediatric palliative care: An approach to symptom evaluation and management in children with neurological impairment. *Paediatr Child Health.* 2015 Apr; 20(3):159-65.
- [13]Hauer J. Feeding Intolerance in Children with Severe Impairment of the Central Nervous System: Treatment and Prevention. *Children (Basel).* 2017 Dec; 5(1). pii: E1. doi:10.3390/children5010001. Available at <https://www.mdpi.com/2227-9067/5/1/1>
- [14]IASP June 2010: Painful HIV-Associated Sensory Neuropathy.

© Autorsko pravo 2019 Međunarodno udruženje za proučavanje boli. Sva prava su zadržana.

IASP okuplja zajedno znanstvenike, kliničare, zdravstvene radnike i kreatore politike s ciljem poticanja i davanja podrške proučavanju boli i prijenosu znanja s ciljem liječenja boli diljem svijeta.

AUTORI

Ross Drake MBChB, FRACP, FChPM, FFPMANZCA
Paediatric Palliative Care and Pain Medicine Specialist
Clinical Lead Paediatric Palliative Care and Complex Pain Services
Starship Children's Health
Auckland District Health Board
Auckland, New Zealand

Julie Hauer MD, FAAP
Complex Care Service, Division of General Pediatrics
Boston Children's Hospital
Assistant Professor, Harvard Medical School, Boston Massachusetts

PRIJEVOD

Marica Kristić

O svjetskom udruženju za liječenje boli (IASP) ®

IASP je vodeće profesionalno udruženje za znanstveno proučavanje, primjenu i edukaciju na području boli. **Članstvo je otvoreno za sve profesionalce** uključene u istraživanje, dijagnosticanje i liječenje boli. IASP ima više od 7.000 članova iz 133 zemlje, 90 nacionalnih ogranaka i 20 specijalnih interesnih grupa.

Kao dio Svjetske godine u liječenju boli kod najranjivijih, IASP nudi niz dokumenata pod naslovom **Liste činjenica**, koje se bave specifičnim temama povezanim sa bolom u ranjivim skupinama stanovništva. Ovi dokumenti su prevedeni na mnogobrojne jezike i dostupni su za slobodno preuzimanje. Posjetite nas na www.iasp-pain.org/globalyear za više informacija.

© Autorsko pravo 2019 Međunarodno udruženje za proučavanje boli. Sva prava su zadržana.

IASP okuplja zajedno znanstvenike, kliničare, zdravstvene radnike i kreatore politike s ciljem poticanja i davanja podrške proučavanju boli i prijenosu znanja s ciljem liječenja boli diljem svijeta.